

HUTNICTWO METALI NIEŻELAZNYCH	N O R M A B R A N Ż O W A	BN-84 0886-35
	Wyroby proszkowe Łożyska ślizgowe Tuleje spiekane samosmarujące brązowe dla przemysłu motoryzacyjnego	
	Grupa katalogowa 0356	

1. WSTĘP

Przedmiotem normy są wymagania dla tulei spiekanych samosmarujących brązowych przeznaczonych na łożyska ślizgowe dla przemysłu motoryzacyjnego.

2. PODZIAŁ I OZNACZENIE

2.1. Gatunki. W zależności od składu chemicznego wyróżnia się cztery gatunki tulei:

- LSF1 — tuleje bezżelazowe z dodatkiem grafitu,
- LSF2 — tuleje bezgrafitowe z dodatkiem żelaza,
- LSF3 — tuleje z dodatkiem żelaza i grafitu,
- LSB — tuleje bezżelazowe z wyższym dodatkiem grafitu.

2.2. Przykład oznaczenia tulei spiekanej samosmarującej brązowej bezżelazowej z dodatkiem grafitu (LSF1) o średnicy wewnętrznej 14 mm, tolerancji H7, średnicy zewnętrznej 17 mm, tolerancji p7 oraz długości 17 mm:

TULEJA SAMOSMARUJĄCA BRĄZOWA LSF1 — 14H7/17p7×17
BN-84/0886-35

3. WYMAGANIA

3.1. Powierzchnie wewnętrzna i zewnętrzna powinny być gładkie, pozbawione pęknięć, wykruszeń, ospałości i jam.

Na powierzchni zewnętrznej dopuszczalne są ślady podłużnych rys.

Powierzchnie czołowe powinny być pozbawione pęknięć, wykruszeń; dopuszczalne są ślady zagniecen powstałe w procesie kalibrowania i wypłytki.

Na żądanie zamawiającego uzgodnione z wytwórcą, powierzchnie czołowe powinny być pozbawione wypływek.

Barwa tulei powinna być jednolita.

Na powierzchniach zewnętrznej i czołowej dopuszczalne są barwy nalotowe powstałe w procesie spiekania.

3.2. Wymiary — wg uzgodnienia pomiędzy wytwórcą i zamawiającym. Jeśli nie uzgodniono inaczej pomiędzy wytwórcą i zamawiającym średnicę zewnętrzną wykonuje się w tolerancji p7, średnicę wewnętrzną w tolerancji H7, długość — w tolerancji j14, bicie średnicy zewnętrznej powinno zawierać się w tolerancji IT8.

3.3. Skład chemiczny — wg tabl. 1.

Tablica 1

Gatunek	Skład chemiczny, %				Dopuszczalna zawartość zanieczyszczeń
	Składniki podstawowe				
	Cu	Fe	Sn	C	
LSF1	reszta	—	9 : 11	0,5 : 1	1,5
LSF2	reszta	19 : 21	7 ÷ 9	—	1,5
LSF3	reszta	19 : 21	7 : 9	0,5 ÷ 3	1,5
LSB	reszta	—	9 : 11	1 ÷ 3	3

Skład chemiczny gwarantuje wytwórca.
Po uzgodnieniu pomiędzy wytwórcą a zamawiającym dopuszcza się wykonanie tulei o innym składzie chemicznym.

Zgłoszona przez Instytut Metali Nieżelaznych
Ustanowiona przez Dyrektora Instytutu Metali Nieżelaznych dnia 28 grudnia 1984 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 stycznia 1986 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 9/1985 poz 17)

3.4. Własności fizyczne i mechaniczne — wg tabl. 2.

Tablica 2

Gatunek	Gęstość szkieletu g/cm ³	Porowatość otwarta % min	Zawartość oleju wagowo % min	Twardość HB min	Naprężenie niszczące przy zgniataniu MPa min
LSF1	6 ÷ 7	18	2	25	160
LSF2	6 ÷ 7	18	2	25	175
LSF3	6 ÷ 7	18	2	25	175
LSB	5,9 ÷ 6,7	18	2,5	20	80

Tuleje należy nasycać olejem Antykol TS-120 lub olejem wskazanym przez zamawiającego.

4. PAKOWANIE, PRZECHOWYWANIE I TRANSPORT

4.1. Pakowanie. Tuleje należy układać warstwami lub zasypywać luzem do pojemników metalowych lub pudeł wyłożonych papierem parafinowym. Tuleje o masie powyżej 50 g i tuleje cienkościennie o grubości ścianki poniżej 1 mm zaleca się układać warstwami. Tuleje małe o masie poniżej 5 g zaleca się pakować do worków polietylenowych.

Po uzgodnieniu pomiędzy wytwórcą i zamawiającym dopuszcza się inny sposób pakowania.

Masa opakowania nie powinna przekraczać 80 kg.

Do każdego opakowania należy przymocować przyliszkę zawierającą co najmniej:

- nazwę wytwórcy,
- oznaczenie tulei,
- oznaczenie oleju użytego do nasycenia,
- liczbę sztuk tulei w opakowaniu,
- numer partii.

4.2. Przechowywanie. Tuleje opakowane zgodnie z 4.1 należy przechowywać w pomieszczeniach suchych i krytych, zabezpieczających przed wilgocią i aktywnymi chemikaliami. Zaleca się przechowywać tuleje przy temperaturze nie wyższej niż 30°C.

4.3. Transport. Tuleje opakowane zgodnie z 4.1 należy przewozić krytymi, suchymi i czystymi środkami transportowymi z zachowaniem obowiązujących przepisów w transporcie kolejowym i samochodowym, zabezpieczając je przed uszkodzeniem i szkodliwym działaniem czynników atmosferycznych.

5. BADANIA

5.1. Rodzaje badań

- sprawdzenie powierzchni (3.1),
- sprawdzenie wymiarów (3.2),
- sprawdzenie składu chemicznego (3.3) — tylko na żądanie podane w zamówieniu,
- sprawdzenie gęstości i zawartości oleju (3.4),
- sprawdzenie porowatości otwartej (3.4),
- sprawdzenie twardości Brinella (3.4),
- sprawdzenie naprężenia niszczącego przy zgniataniu (3.4).

5.2. Partia. Partię stanowią tuleje jednakowego gatunku i jednakowych wymiarów, wykonane w jednym cyklu produkcyjnym.

Liczność partii nie powinna przekraczać 150 000 sztuk.

5.3. Wytyczne kontroli jakości

a) sposób pobierania próbek — losowo, na ślepo wg PN-83/N-03010,

b) poziom kontroli:

— przy sprawdzeniu powierzchni i wymiarów — II ogólny wg PN-79/N-03021 — próbka 1, tabl. 3,

— przy sprawdzeniu gęstości, porowatości otwartej, zawartości oleju, twardości Brinella, naprężeń niszczących — I ogólny wg PN-79/N-03021 — próbka 2, tabl. 3,

c) wadliwość — 2,5%.

Do sprawdzenia składu chemicznego z partii pobiera się losowo 2 sztuki tulei.

Tablica 3

Liczność partii	Próbka 1			Próbka 2		
	liczność	liczba kwalifikująca	liczba dyskwalifikująca	liczność	liczba kwalifikująca	liczba dyskwalifikująca
sztuk						
do 90	13	1	2	5	0	1
91 ÷ 150	20	1	2	8	0	1
151 ÷ 280	32	1	3	13	1	2
281 ÷ 500	50	3	4	20	1	2
501 ÷ 1200	80	5	6	32	2	3
1201 ÷ 3200	125	7	8	50	3	4
3201 ÷ 10000	200	10	11	80	5	6
10001 ÷ 35000	315	14	15	125	7	8
35001 ÷ 150000	500	21	22	200	10	11

d) wybór i stosowanie planu badania dla kontroli obostrzonej i ulgowej oraz warunki przejścia wg PN-79/N-03021.

5.4. Opis badań

5.4.1. Sprawdzenie powierzchni przeprowadza się przy powiększeniu 3 do 5X.

5.4.2. Sprawdzenie wymiarów. Sprawdzenie średnicy wewnętrznej wykonuje się sprawdzianem tłoczkowym dwugranicznym ze złączem stożkowym MsBa wg PN-74/M-53027 lub transmetrem MMCf wg PN-75/M-53250. Dopuszcza się wchodzenie sprawdzianu nieprzechodniego na $1/10$ długości tulei.

Sprawdzenie średnicy zewnętrznej należy wykonać sprawdzianem szcękowym nastawnym dwustronnie MSLb wg PN-74/M-53027. Sprawdzanie przeprowadzać w odległości $1/4$ długości tulei licząc od powierzchni czołowych.

Sprawdzenie średnicy zewnętrznej tulei o grubości ścianki poniżej 2 mm należy wykonywać po osadzeniu tulei na sprawdzianie tłoczkowym.

Sprawdzanie długości należy przeprowadzać za pomocą suwmiarki.

Bicie średnicy zewnętrznej względem średnicy wewnętrznej należy określać za pomocą czujnika zębatego zegarowego MDa 3/I wg PN-68/M-53260 po osadzeniu

tulei na sprawdzianie tłoczkowym przechodnim lub trzpieniu kontrolnym zamocowanym w przyrządzie kłowym. Bicie mierzyć w odległości $1/4$ długości tulei licząc od powierzchni czołowej.

5.4.3. Sprawdzenie składu chemicznego. Zawartość miedzi oznaczać wg PN-81/H-04745/01. Zawartość cyny oznaczać wg PN-81/H-04745/02 metodą miareczkową jodometryczną. Zawartość żelaza oznaczać wg PN-81/H-04745/08 metodą spektrofotometryczną. Węgiel oznaczać metodą stosowaną u wytwórcy i zapewniającą wymaganą dokładność.

5.4.4. Sprawdzenie gęstości, porowatości otwartej i zawartości oleju — wg PN-81/H-04934.

5.4.5. Sprawdzenie twardości Brinella — wg PN-81/H-04940.

5.4.6. Sprawdzenie naprężenia niszczącego przy zgniataniu promieniowym — wg PN-70/H-04941.

5.5. Ocena wyników badań. Partię należy uznać za zgodną z wymaganiami 3.1, 3.2 i 3.4, jeżeli liczba sztuk niedobrych w którejkolwiek próbie i w którymkolwiek badaniu jest mniejsza lub równa liczbie kwalifikującej (tabl. 3).

5.6. Zaświadczenie o jakości. Do każdej partii tulei należy dołączyć zaświadczenie o jakości, a na żądanie zamawiającego atest zgodnie z BN-74/0809-01.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Instytut Metali Nieżelaznych, Gliwice.

2. Istotne zmiany w stosunku do ZN-72/MPC-MN-0303

- zwiększono liczbę gatunków tulei,
- uściślono sposób pobierania próbek.

3. Normy związane

PN-71/C-96057 Przetwory naltowe. Oleje hydrauliczne
 PN-81/H-04745/01 Analiza chemiczna brązów. Oznaczanie zawartości miedzi
 PN-81/H-04745/02 Analiza chemiczna brązów. Oznaczanie zawartości cyny
 PN-81/H-04745/08 Analiza chemiczna brązów. Oznaczanie zawartości żelaza
 PN-81/H-04934 Metalurgia proszków. Oznaczanie gęstości, porowatości otwartej, zawartości oleju i stopnia nasycenia
 PN-81/H-04940 Metalurgia proszków. Pomiar twardości jednorodnych wyrobów spiekanych
 PN-70/H-04941 Badanie wyrobów z proszków metali. Oznaczanie siły niszczącej przy zgniataniu tulei samosmarujących łożysk ślizgowych

PN-74/M-53027 Narzędzia pomiarowe. Sprawdziany do wałków i otworów

PN-75/M-53250 Narzędzia pomiarowe. Transmetry

PN-68/M-53260 Warsztatowe środki pomiarowe. Czujniki zębate zegarowe

PN-83/N-03010 Statystyczna kontrola jakości. Losowy wybór jednostek produktu do próbki

PN-79/N-03021 Statystyczna kontrola jakości. Kontrola odbiorcza według oceny alternatywnej. Plany badania

BN-74/0809-01 Metale nieżelazne. Zaświadczenie jakości i atest

4. Dokumenty międzynarodowe i normy zagraniczne

ISO 5755/1 Sintered metal materials — Specifications — Part I: Materials for bearings, impregnated with liquid lubricant (1980)
 Włochy IAT 53670 (1968) Materiały spiekane
 53670/2 (1968) Materiały spiekane

5. Autorzy projektu normy: mgr inż. Marian Czepelak — Instytut Metali Nieżelaznych, Gliwice, mgr inż. Michał Czerniawski — Zakłady Metalurgiczne TRZI BINIA, Łęzabina